

DISSERTATIO THEOLOGICA
DE
MINISTERIO
ECCLESIASTICO

ERRORIBVS FANATICIS, INPRIMIS IIS, QVI
IN EPISTOLIS THEOSOPHICIS, VTI VOCAN-
TVR, ANNO MDCCX PVBLICATIS, CON-
TINENTVR, OPPOSITA,

QVAM

D. O. M. A.

PRÆSIDE

CHRISTOPHORO TOBIA
WIDEVRGIO,

S. THEOL. DOCTORE, CONTROVERSIARVM THEO-
LOGICARVM PROFESSORE ORDINARIO ET
TOTIVS ACADEMIÆ JVLIÆ
SENIORE,

FAVTORE SVO AC PRÆCEPTORE ÆTATEM VENERANDO,
AD DIEM III. FEBRVARII

IN MAGNO AUDITORIO THEOLOGICO
PLACIDÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI
SVBMITTENDAM

P. P.

RESPONDENS AVTOR

M. JOHANNES FRIDERICVS SCHMID,
SALDERA-BRVNSV.

HELMSTADII

TYPIIS GEORG-WOLFGANGI HAMMII, ACAD. TYPOGR.
ANNO MDCCXII.

Diss. A 8

CMM.

SERENISSIMO
PRINCIPI AC DOMINO
DOMINO
AVGVSTO
WILHELMO
DVCI ET PRINCIPI
HÆREDITARIO
BRVNSVICENSIVM ET
LVNEBVRGEN.
SIVM,
DOMINO MEO CLE-
MENTISSIMO,

QVI
ME MEAQVE QVALIACVNQVE STVDIA SACRO
MINISTERIO ALIQVANDO OBEVNDO
MENTISSIME DESTINAVIT, DESIGNAVIT,
EXERCITIVM HOC ACADEMICVM
DE
MINISTERIO ECCLESIASTICO,
IIS POTISSIMVM,
QVI
PVBLICOS ET ORDINARIOS ECCLESIÆ MINISTROS
INSECTANTVR, ET VARIIS CONVITHS
PROSCINDVNT,
VOCATIONIS MEDIATÆ, PRÆDICATIONIS VERBI,
SACRAMENTORVM ADMINISTRATIONIS &c.
NECESSITATEM INFICIENTVR,
IACTATAS INTERNAS ET IMMEDIATAS REVE-
LATIONES IN LOCVM VERBI SCRIPTI
SUBSTITUVNNT,
STVDIORVM PHILOSOPHICORVM ET ELEGAN-
TIORIS DOCTRINÆ CVLTVM NEGLIGVNT,
DAMNANT,
OPPOSITVM,
GRATISSIMI ET DEVOTISSIMI ANIMI TESSERAM
DEVOTISSIMO CVLTV
D. D. D. C.

SERENITATIS SVÆ

HVMILLIMVS ET SVBIECTISSIMVS
SERVVS
M. IO. FR. SCHMID.

DE ministerio sacro & ordine ecclesiastico agnitus, rectissime mihi agere videor, si ab ipso nomine capiam exordium tractationis meæ. *Ordinis* appellatio eo sensu, quo ego h. l. vocem illam accipio, αγαρθ est. *Ministerii* vero & *ministrorum* voces in sacrarum literarum codice haud raro sunt adhibitæ. Quemadmodum enim in divinis V. T. monumentis frequentissimi usus sunt vox concreta כהן & abstracta כהנה; ita in apostolorum N.T. scriptis ordini ecclesiastico saepius tribuitur appellatio διακονίας. Est autem vox utraque εκ των πλακών λεγομένων. Denotat enim vocabulum כהן aliquando regis vel principis ministrum. Quo sensu de *Potiphare* dicit Moses, quod fuerit יְהוָה כהן, *princeps On*, Gen XLI, 45. Secundum etymologiam enim significat *ministrum* in genere. Hinc idem nomen aliquoties tribuitur *sacerdotibus religionis idololatricæ*, utpote ministris Deastrorum, quomodo sacerdotes impiissimi Regis Israel dicuntur כהנים 2. Reg. X, II. κατ' εξωχνην autem eo nomine in V. T. indicantur *sacerdotes Dei summi*, testibus passim permultis scripturæ locis. Eadem ratio est vocis abstractæ כהנה, quæ *sacerdotium sacrum* denotat Num. XVIII, 1. Ios. XVIII, 7. 1. Sam. II, 36. Quod de vocibus Hebræis כהן & כהנה dixi, idem observare licet in vocibus διακονία & διακόνος. In latissima significatione vocabulum διακονία accipitur pro quovis *ministerio & servitio*. Quo sensu Luc. X. 40.

A

tribui-

tribuitur Marthæ, sorori Lazari, quæ dicitur distracta super frequentem *diakonav.* Ita etiam latius accipitur A&t. XI, 29. 2. Cor. IX, 1. & 2. Tim. IV, 11. Frequentissime autem significat in specie *ministerium* & *ordinem ecclesiasticum.* Quemadmodum de Iuda ad apostolatum vocato Petrus a&t. I, 17. dicebat: connumeratus erat nobis, & sortitus erat partem *diakonias tauricæ ministerii bujus.* Ita sumitur 2. Tim. IV, 5. & 1. Cor. XII, 5. ubi dicuntur fuisse *diacones diakonav* i.e. distinctæ species officiorum & ministeriorum. Vox concreta *diakov* notat (1) ministrum in genere Matth. XXIII, 11. (2) eos qui prærant ærario ecclesiastico, A&t. VI, 2. in primis autem (3) *Dotores verbi*, 1. Cor. III, 5. In qua quidem ultima significatione etiam ego in sequenti tractatione accipiam voces *ministrorum* & *ministerii.* Secundum quam *ministerium ecclesiasticum est officium sacrum, a Deo per legitimam vocationem idoneis personis demandatum, ut docendo verbum Dei & sacramenta dispensando homines ad æternam salutem adducant.*

§. II. Quæ §. præced. de appellatione *ministerii* dicta sunt, admonent & movent veros ecclesiæ ministros, ut agnoscant, nullum competere ministris dominum, nullam potestatem, præter *ministeriale*, quæ non in cogendo, sed in docendo, hortando, dehortando, dirigendo, & corrigendo consistit, nec ullum includit dominatum politicum. Ipse magister noster coram magistratu politico constitutus verbis profitebatur: *regnum meum non est de hoc mundo.* Joh. XIII, 36. Non est autem discipulus major suo magistro. Idem increpat discipulos, qui dominatum quendam civilem affecta-

affectabant, dicens: *Scitis quod principes gentium dominentur in eas, & qui magni sunt, licentia utuntur in eas, verum non ita erit inter vos, sed quicunque voluerit inter vos magnus fieri, sit vester minister,* Luc. XXII, 25. Quid igitur de fastu pontificum Romanorum, quid de episcopis Romanæ ecclesiæ dicendum? Vocantur quidem magistratus civiles Rom. XIII, 4. διάκονος Θεος, sive ministri Dei, sed simul apostolus eod. cap. v. i. tribuit iis εξουσιαν, potestatem, inter quam & ecclesiasticam magna est differentia. Queruntur de ista pontificum arrogancia Protestantium Status, nec non de iis, qui non satis distinguunt potestatem ecclesiasticam & civilem. *Magnæ disputationes fuerunt, (ita loquuntur articulo VII. de mutat. abus.) de potestate episcoporum, in quibus nonnulli incommode commiscerunt potestatem Ecclesiasticam & potestatem gladii.* Et ex hac confusione maxima bella, maximi motus extiterunt, dum Pontifices freti potestate clavium, non solum novos cultus instituerunt, reservatione casuum, violentis excommunicationibus conscientias oneraaverunt, sed etiam regna mundi transferre, & imperatoribus adimere imperium conati sunt. Plura de potestatis Ecclesiasticae & politicae discrimine continentur in articuli modo citati apologia, nec non in articulis smalcaldicis. Sed pertinet hæcce tractatio ad doctrinam de jure episcopali. Mihi propositum nunc est agere *de ministerio in se spedito, & ministris Ecclesiæ.* Quorum potestas non in cogendo sed in dirigendo sita est, talis propemodum, qualis est docentis in discipulum, aut medici in ægrotum. Principes etiam nolentibus imperant, ecclesiæ ministri volentibus

prædicant verbum, instando tempestive & intempe-
stive 2. Tim. IV, 2. Exinde dicuntur pastores, Act. XX, 28.
1. Pet. V, 2. De potestate autem episcopali legi me-
retur b. *Georgii Calixti* oratio de pontifice Romano,
qua anno 1614. Professionem Theologicam fuit auspi-
catus, nec non ejusdem exercitatio de visibili ecclæ-
siæ monarchia, anno 1644. edita.

§. III. Ego vero, missis disputationibus de po-
testate ecclesiastica, ne hanc Scyllam præternavigan-
do, in Charybdim incidens cum Fanaticis ad con-
temtum & plenariam eversionem sanctissimi ministerii
ecclesiastici declinem, nonnulla Fanaticorum dogmata
examinabo, quibus illi in hac doctrina contra certissi-
mum Dei verbum a publica Ecclesiarum nostrarum do-
ctrina discedunt. Incidit haud ita pridem in manus meas
epistolarum Thesophicarum volumen in quinque par-
tes divisum, hunc titulum præferens: Erbaulige Theo-
sophische Sendschreiben eines in Gott getreuen Mit-
gliedes an der Gemeinschaft IESU Christi unsers
Herrn / ehemals an seine vertraute Freunde ge-
schrieben und nun zum gemeinen Nutzen mit noch
3. Theilen vermehrt / in Druck gegeben von einigen
Unpartenischen. Gedruckt zu Bethulia im Jahr
1710. Obtulit eas mihi non nemo, rogans, ut eas-
dem in mei ipsius ædificationem evolverem. Obse-
cutus sum precibus ejus, & postquam integra illa vo-
lumina perlegi, deprehendi haud pauca in iis esse
laude non indigna, pleraque autem matæologiæ Fa-
naticæ fundamentis esse superstructa. Ad priorem
classem sequentia refero: Part. IV. p. 396. negare vide-
tur

tur *millenariorum* somnia , de regno terreno , ubi pii cum Christo , oppressis impiis , sint regnaturi . Part . IV . p . 421 . refutat doctrinam de *fato immutabili* . Nec plane spernenda sunt , quæ P . V . p . 131 . contra *Beckerum* affert , in primis autem laudandum in eo est , quod *mores Christianorum* emendare pro fine habeat autor , & quædam haud incongrua eam ad rem media afferat . Quando autem , quod quidem fere omnibus paginis fit , emendationem vitæ urgere sibi sumit , eam stabilire plerumque conatur ejusmodi dogmatibus , quorum pleraque religionis vere Christianæ fundamenta everttere , & incautos letores ad separatismum ducere deprehendi .

§ . IV . Autor harum epistolarum nomen suum non profitetur , illi autem , qui ipsum oculis suis viderunt , referunt , eum vocari Gichtelium , qui omnes & singulas epistolas diversis temporibus scripsit ad amicos suos , qui etsi non omnes , tamen ex parte Quakerorum doctrinæ vel fautores vel asseclæ fuerint . Duæ partes priores sub initium hujus seculi prima vice lucem viderunt , conf . Part . IV . p . 439 . & 441 . Accesserunt post mortem autoris tres posteriores partes anno decimo . De autoris vita ex epistolis ipsius tantum quædam novimus , quorum fides sit penes autorem . Part . II . p . 203 . indicat , se natum esse anno seculi superioris post trigesimum octavo , & patriam habuisse celebrem imperii urbem Ratisbonam P . IV . p . 330 . Academicæ vitæ curriculum ingressus primam operam , ut ipse scribit , descendis *linguis orientalibus* , alteram ab initio S . *Theologiæ* studiis destinavit ;

attamen paulo post amicorum & Patronorum consiliis
inductus *jurium* studio in *Academia Argentoratensi* se-
totum addixit, qua de re conf. P. I. p. 125. P. II. p. 3.
P. I. p. 93. & P. I. Ep. 3. p. 60. Post paucissimorum an-
norum decursum, teste ipsomet P. I. p. 34. & 57. miris
*convictorum maledictis laceravit publicos patriæ Ecclesiæ
ministros*, ita, ut propter proterviam istam anno seculi
sexagesimo, ætatis vigesimo sexto, 13. hebdomadum
intervallo in custodia detineretur, vid. P. IV. p. 92. & 330.
Addit P. I. p. 57. quod eo tempore, cum ex custodia
dimitteretur, non modo ad *Syndici* munus in *patria urbe* obeundum, sed insuper ab ipso Imperatore, &
diversis Electoribus & Principibus, sub conditionibus
opulentissimis, ad gravissima officia & maximas di-
gnitates suscipiendas invitatus fuerit, ipse vero eas
suscipere recusaverit. Gloriatur etiam, se alias argen-
ti & auri summas, partim dotis loco, partim ex do-
natione oblatas admittere noluisse, ubi maxime notan-
da sunt quæ dicit P. I. p. 273. P. IV. p. 260. seqq. 319. 378.
Evidem vix a me impetrare possum, ut omnia quæ
de semet refert promiscue credam, cum quædam in-
veniunt manifestam contradictionem involventia.
Primum enthusiasmum sibi anno 1668. secundum an-
no 1673. obtigisse ipsum fatetur Part. III. p. 136. &
P. II. p. 28. Cont. P. II. p. 286. Sed annon imaginationes
hujusmodi & apparitiones spirituum, quas sibi con-
tigisse scribit, naturalibus causis & perversæ viæ rationi
tribui possint, judicet B. L. ex Part. III. p. 288. ubi fa-
tetur autor, quod saepius per integras septem dies
nullum cibum gustaverit.

§. V.

§. V. Plurima in ejus epistolis notavi, quæ satis ostendunt, Autorem plerasque suas hypotheses ex *Theophrasti Paracelsi*, *Jacobi Böhmii*, *Valentini Weigelii*, & aliorum ejusdem farinæ fanaticorum hominum scriptis, de promissione, quod quidem ipse non difficitur. Inter alia in primis id ostendunt ea, quæ in epistolis ejus leguntur de *ministerio Ecclesiastico*. Ex quibus potiora quædam dogmata heterodoxa selegi, in præsenti dissertatione discutienda. Servabo in iis ordinem istum, ut primo loco agam de iis, quæ pertinent ad doctrinam de *vocatione ministrorum Ecclesiae*, secundo de *personis*, quibus ministerium evangelii committitur, tertio de sanctissimi munera Ecclesiastici *præcipuis functionibus*, nec non de effetu harum functionum, & ultimo loco de quibusdam sacri hujus officii *adjundis*.

§. VI. Quod igitur attinet doctrinam de *vocatione ministrorum Ecclesiae*, in Epistolis his, quas Theosophicas appellari voluit, præcipue geminum notavi errorem. Primum, quando affirmat, ad munus Ecclesiasticum bona conscientia & cum fructu obeundum nostro etiam tempore & pro præsenti rerum statu in universum, & *absolute necessariam* requiri *immediatam vocationem diuinam*. Alterum, quando etiam in Ecclesia plantata *vocationem mediatam*, quia saepius fiat absque interna & immediata motione Sp. S. *vitiosam esse* dicit. Vocationis vocabulum hic non alio accipio, quam eo sensu, quo denotat actionem Divinam, qua Deus ex promiscua hominum multitudine aliquos eligit, aut separat ad publicum prædicandi evangelii & administrandorum sacramentorum munus in Ecclesia peragen-dum

dum. Hoc sensu Paulus Rom. I. 1. se vocat servum J. C.
 $\pi\lambda\eta\gamma\omega\alpha\pi\sigma\omega\lambda\omega\sigma$, *vocatum apostolum*, $\alpha\Phi\omega\epsilon\sigma\mu\epsilon\omega\sigma$, *segregatum ad ev\angelium*. Sicuti enim Deus omnia quæ hominibus æternum salvari cupientibus vel credenda vel facienda sunt, in divino sacrarum literarum codice consignare, ita etiam quosdam esse voluit ministros suos, qui per publicam verbi sui prædicationem, & sacramentorum ad fidei vel collationem vel confirmationem a se ordinatorum dispensationem, ad ea, quæ iis credenda & facienda proposuit, invitent. Quod autem vocatio *divina* omnibus divinorum mysteriorum dispensatoribus ad hoc, ut cum fructu in domo Dei versentur, sit necessaria, hoc docet apostolus Rom. X. 15. *quomodo autem prædicabunt, nisi missi sint?* Imo vero Ecclesiæ nec possunt cum fructu, nec debent audire eos, quos Deus non misit. Ita enim Jerem. XXIII. 14. ipse Deus præcepit: *Nolite audire verba illorum, non enim misi eos.* Etiamsi autem hæc verba in eo loco præcipue fortassis pertineant ad vocationem *immediatam*, & extraordinariam; tamen vera & legitima vocatio, sine qua nemini ministerium sanctum obire licet, probe & recte distinguitur in *immediatam* & *mediatam*. Illa dicitur, quando aliquis ab ipso Deo immediate absque ullo hominum interventu ad ministerium evangelii vocatur. Obtigit ea in V. T. prophetis & in N. T. apostolis, quos Deus, ut de divina vocatione constaret auditoribus, notitia linguarum, dono miraculorum, aliisque testimonijis Sp. S. exornavit, ut probare hominibus & manifesto ostendere possent, se à Deo esse vocatos. Ecclesiæ nostræ sententiam de illa vocatione immediata rectissime edocet

docet Mart. Chemnitius Loc. Theol. Part. III. p. 320.
*Quod si quis, inquit, quærat, num etiam hoc tempore vocatio
immediata expeditanda sit, ei respondendum censeo, nos sane
non decere liberrimæ voluntati, & infinitæ potentiaæ Dei
aliquid præscribere. Sed tamen non habemus mandatum,
quod quidem ad nos pertineat, ut exspectemus immediatam
vocationem, nec habemus promissionem, Deum velle hoc
tempore mittere operarios in messem suam per immediatam
vocationem. Sed per apostolos tradidit & ecclesiæ præ-
scripsit certam formam, quomodo nunc velit mittere &
vocare ministros, nimirum per mediatam vocationem.*
Dicitur autem mediata *vocatio*, quando aliquis non im-
mediate sicut prophetæ & apostoli, sed a Deo per ordi-
naria media, legitimo modo, ad ministerium evangelii
vocatur. *Mediatam* hujusmodi vocationem, quæ fit
ab ecclesia, vel nomine & auctoritate ecclesiæ ab his,
quibus exercitium illius demandatum est, veluti *ordi-
nariam, pro necessaria babendam esse*, immediatam autem
motionem, quam sæpe prætendunt Fanatici, ad vocatio-
nem ordinariam nec sufficere, nec eam constituere
docent ecclesiæ nostræ. De vocatione mediata intelli-
gendas est articulus XIV. Aug. Conf. *De ordine ecclesiasti-
co docent, quod nemo debeat in ecclesia publice docere,
aut sacramenta administrare, nisi rite vocatus.* Idem doce-
tur in appendice articulorum Smalcaldicorum: *necesse
est, ecclesiam retinere jus vocandi ministros.* *Hoc est
donum proprie datum ecclesiæ, quod nulla humana autoritas
eripere ecclesiæ potest.* Hoc modo mediate constituebantur
presbyteri in singulis ecclesiis A&t. XIV, 23. Ita etiam
Timotheo ministerium per impositionum manuum presby-
terorum collatum est i. Tim. IV, 14. B §. VII.

§. VII. Quantum ab hac ad ~~ταξιν και ευχημοσυνην~~
 Christianam maxime necessaria doctrina distent placita
 autoris epistolarum Theosophicarum, oocularis inspectio
 docebit unumquemque, qui verba ejus saepius admo-
 dum turgida, pompaque phrasium inflata legere & per-
 pendere voluerit. In praesentiarum videbimus ea de
 re unum saltem vel alterum locum, aliis plurimis omis-
 sis. Internam motionem absque vocatione ordinaria
 & mediata sufficere affirmat P. IV. p. 29: Es heist bey
 dein Melchisedecschen Priesterthum / du mußt zeugen
 von mir / und das Thier mit der Hure hassen / und
 um meines Nahmens willen Verfolgung lehden.
 Immediatam vocationem, quam solam necessariam ju-
 dicat, sibi obtigisse gloriatur Part. II. p. 151: Es begegne-
 te mir/ dass Gott des Abends im Gebet meine Seele
 aus dem ganzen Leibe zusammen zog/ welche eine
 ganz brennende Kugel ward/ und tauchte sie in ein
 feuriges Meer/ welches durch und durch ganz feurig
 war/ blau wie die Lufst/ und schien doch ein Wasser zu
 seyn/ welches geschahen fünff Tage nach einander/ den
 lieblichen süßen Geschmack aber kan ich nicht ausden-
 ken/ wünsche euch selbst die Empfindung in eurer
 Seele. Bin also mit dein heiligen Magischen Feur
 Gottes getauft/ und zum Priesteramt Gottes be-
 stätigt worden. Quodsi quis opinatur, haec verba de
 conversione autoris, non de vocatione ad prædican-
 dum evangelium agere, ille cogitet, ipsum semper fere
 vocationem ad salutem cum vocatione ad ministerium
 confundere. Eam vero *internam motionem*, aut im-
 mediatam, quam putat, vocationem, *sufficientem ju-*
dicat,

dicat, & præter hanc nullam aliam requirit vocationem ad publicum docendi munus. Ostendit hoc Part. IV. p. 371. ubi ad amicum, ut candidatum Theologiæ, hunc in modum scribit: Nun wil ich E. L. selbst urtheilen lassen / an pastoratum in nostro per verso seculo ambire sit licitum, das Wasser Joh. III, 5. ist ein feuriges Wasser/ und in Apoc. ein gläsern Meer genennet. Ich wünsche von Herzen / daß eure Seele darein getaucht werden möge / und Gnade empfangen / denn keine Zunge dessen süßen Schmack aussprechen kan. Und ist die wahre Salbung eines Melchisedecschen Priesters. Sic toties sibi opponit: ministros mediata & ordinaria vocatione vocatos, & ministerium Melchisedeciacum. In vocationem vero *mediatam* debacchatur, dum per eam ad ministerium vocatos appellare solet: Die Canhel-Prediger/ quæ verba v. g. videre licet in citata epistola, ubi dicit: Die Canhel-Prediger sind nur die Hure auf dem Thier/ & P. I. p. 150. ita loquitur: Mich deucht / es liege auf dem Hand-aufflegen ein rechter Fluch / die weil die Lehrer andern den heiligen Geist geben wollen/ welchen sie doch selbst nicht haben.

§. VIII. Accedunt hæcce, & pleraqne, quæ in epistolis illis continentur, ad doctrinam *Jacobi Böhmii*, & una cum Böhmo monstrant vestigia *Theophrasti Paracelsi*, qui similes verborum ampullas, & sesquipedalia verba in similibus dogmatibus proferendis adhibere solet. In hac certe doctrina de ministerio Ecclesiastico secutus etiam videtur *Casparem Swenkfeldum*, nobilem Silesium, quem *Valentinus Weigelius* prophetis cœlestibus annumerat, ipsumque *Weigelium* & alios Fanaticos. De

*Böhmo ejusque scriptis ut id prolixè probem, non
puto opus esse, hujus enim stylus, stylo epistolarum tam
est similis, quam ovum est ovo, & ipse autor P. II. p. 38. fate-
tur se Böhmo magistro usum esse, imo vero ejus scripta
Scripturæ S. si non præfert, tamen omnibus gradibus
æquat. Sententiam de necessitate & sufficientia vocatio-
nis im mediatæ, nostro etiam tempore, & præsente ec-
clesiæ statu, item quod mediata non sit necessaria, sed il-
legitima, aliaque ex Casp. Swenkfeldii & Weigelii scriptis
hausisse videtur. Prior ille idem docet, tum alibi, tum in
epistola ad fœminam S. D. S. ejusque liberos & familiam
scripta, ubi *immediatam* vocationem esse necessariam,
mediatam autem plane non requiri ita probare vult:
Wenn Christus hätte sollen warten / desgleichen auch
seine gesante Apostel/ auch Johannes der Täuffer/ biss
sie die Pharisaer und Schriftgelehrten/ zu Predigen
oder Schreiben hätten aufgestellet / so würden wir
warlich wenig rechtschaffene Lehre oder Glaubens
haben. Valent. autem Weigelius de vocatione mediata
& ordinaria Part. II. Postill. in homil. Dom. Quasi-
modog. hunc in modum scribit: Die von Menschen
erwehlet oder gesandt senn/ bringen keinen Heiligen
Geist mit sich/ ihr absolviren und Predigen ist nichts.
In Homil. autem Fer. I. Pentec. mentem suam ita pro-
ponit: Wir sollen nicht Predigen/ wir sind durch den
H. Geist getrieben. Magis aperte, & verbis ut solet
perspicuis hæc explicat Tremulantum patronus Ro-
bertus Barclajus, in Theologia, quam vere Christianam
vocat, quamque suo & suorum nomine Jacobo II.
magnæ Britanniæ Regi obtulit, in Apolog. Thes. X. §. II.*

& 24.

¶ 24. Idem docent Pseudo-Christiani, qui à *Fausto Socino* nomen fortiti sunt. Hi enim in Catechesi Racoviana ad quæstionem, utrum ad publicum docendi munus in ecclesia peculiaris vocatio requiratur, negative respondent. *Osterodus* etiam in institutionibus Germanicis cap. 44. ita scribit: Es ist nicht nöthig / daß/ da zu jetziger Zeit jemand das Evangelium prediget/ ja wenn ers schon nicht durchaus verständne / daß er gesandt sey/ vielweniger daß er seine Sendung beweisen müsse. Ex his satis apparet, ex quorum scriptis epistolarum Theosophicarum autor suam de vocatione ministrorum ecclesiæ sententiam hauserit, & quos sententiæ ejusdem patronos habeat.

§. IX. Nunc ordinis ratio monet, ut pauca respondeam ad ea quæ in epistolis illis adversus *mediatae ordinariæ vocationis necessitatem* præcipue opponuntur. Hanc nimium infringi sibi persuadet, quando in scriptura sacra omnes in universum vere credentes & regeniti vocantur sacerdotes, unde etiam colligi posse putat, omnes posse, absque vocatione per homines facta, publice in ecclesia docere. Hinc Part. II. p. 246. Das Melchisedesche Priestertum/ inquit, ist alien genem. Probat hoc passim ex locis Scripturæ sacræ, ubi Christiani vocantur saeerdotes, v. g. 1. Pet. II, 9. *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, ut annuncietis virtutes ejus, qui vocavit vos.* item Apoc. XX, 6. erunt sacerdotes Dei & Christi & regnabunt cum eo, respicit simul ad Apoc. I, 6. cap. V, 10. Part. II. p. 200. Ex Joh. XV. & 1. Johann. III, 16. Part. I. p. 235. item Part. I. p. 185, & Part. II. p. 228. exemplis Abrahā-

mi, Mosis, Davidis, Pauli, dcmonstrat hoc sacerdotium præcipue requirere: Das Leben vor die Brüder stellen / vel, ut ex Rom. IX. 1. 2. 3. loquitur, ein anathema zu seyn vor die Brüder; Item Part. II. p. 60. per preces Gott und Menschen überwinden ex Luc. XI. 8. & seqq. cap. XIIIX. 1. & seqq. Part. II. pag. 62. die Salbung haben i. e. den heiligen Geist des Verstandes und Gebets; & Part. II. p. 226. Part. I. p. 29. 32. Part. IV. p. 145. die thierische Gestalt / eignen Willen / nebst Leib und Seele Gott opfern. Part. I. p. 27. anziehen die πανοπλιαν Θεος, und für die Presse der schwachen Christenheit sich stellen/ wie auch pag. 12. dem Himmelreich Gewalt anthun. Tandem Part. I. p. 18. Gott im allerheiligsten dienen/ und pag. 32. Gott von Angesicht zu Angesicht in Christo sehen/ und Mund zu Mund mit ihm reden / nec non Part. IV. p. 117. & 183. Sophiam haben/ als das Urim und Tummim neues Testaments. Argumentum autoris in forma ita se haberet :

Qui sunt sacerdotes Dei , illi possunt sine peculiari vocatione in ecclesia docere,

Omnes Christiani sunt sacerdotes Dei , Ergo.

Sed negatur propositio major. Sicuti enim non sequitur: In verbis Petri Christiani vocantur *reges*, ergo quilibet eorum absque speciali vocatione, magistratus officio potest fungi; Ita non sequitur: Christiani vocantur sacerdotes Dei, ergo quilibet eorum potest fungi docendi munere absque speciali vocatione. Loquitur enim Petrus ut & reliqui, uti de regibus, ita etiam de *sacerdotibus spiritualibus*. Qui non ita dicuntur

tur respectu ministerii ecclesiastici externi, de quo jam agimus, sed respectu hostiarum spiritualium, a quolibet Christiano quotidie Deo offerendarum. Ostdunt ea loca, omnes prærogativas & titulos, quas scriptores V. T. Israelitis tribuunt, majori jure & sublimiori gradu competere Christianis omnibus. Vocatur gens Israelitica Deut. VII. 6. קָרְשׁ-עַם, *populus sanctus*, quem se legit Dominus Deus ex omnibus terræ populis. Vocatur in Exod. XIX. 6. מֶלֶךְ-כֹהֲנִים, *regnus sacerdotum*. Hæc verba LXX. interpretes vertunt: ὑμεῖς εσεόδε μοι βασιλείον οἰεῖτεν μα, καὶ οὐδεὶς ἄγιος. Et hanc versionem sequitur Petrus, sequuntur Paulus in epist. ad Hebr. & Johannes in apoc. ut solent divini N. T. scriptores. Hinc regenitos vocant *regale sacerdotium*. Dicuntur hi *Reges spirituales*, præter alias causas, quia in futuro seculo possidebunt regnum cœlorum, quod justis paratum est à iactis mundi fundamentis. Dicuntur *santi*, quia *Christus eos elegit*, ut essent *santi*. Vocantur etiam *sacerdotes*, respectu hostiarum spiritualium Deo offerendarum, quod Petrus declarat citato cap. v. 5: *Vos estis sacerdotium sanctum, ad offerendas hostias spirituales, acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Intelliguntur autem per hostias spirituales sacrificia precum, laudum, gratiarum actiones, opera misericordiæ & similes actiones, quibus homo se totum & vitam suam Deo consecrat. De iis, quæ ad spirituale hoc sacerdotium pertinent, conferri possunt loca Ps. IV, 6. Ef. VI, 6. Jerem. VII, 22. Hos. VI, 24. Phil. IV, 18. Hebr. XIII, 15. 16. 1. Tim. II, 1. 2. 3. Ephes. V, 18. 19. Col. III, 16. Rom. XII, 1. præter loca Petri & Johannis. Ob-

jici

jici quidem posse videntur verba quæ Petrus I. Ep. II. v. 9. addit: ὅπως τας αρετας εχαργειλητε τα εκ σκολες υμας να-
λεσαιτος, ut virtutes ejus annuncietis qui vocavit vos ex
tenebris. Sed respondeo, per virtutes Dei intelligi ejus sa-
pientiam, bonitatem, & misericordiam, &c. quas omnes
Christiani commemorare invicem & lingua & vita ce-
lebrare tenentur. Observat hoc Syrus quando vertit:

ut annuncietis gloriam
laudes ejus. Conf. Erasmi Schmidii ad hæc ver-
ba notas. In præsente igitur textu Petrus plane non
agit de publico verbi ministerio, & distinguendum
erat inter vocationem generalem, qua omnes Christiani
per regenerationem vocantur ad spirituales hostias &
laudum præconia Deo offerenda, de qua agit Paulus
Ephes. V, 19. & inter vocationem specialem, qua mini-
sterium verbi, quoad prædicationem evangelii &
dispensationem sacramentorum, personis ad hoc idoneis
committitur, prout docet paulus Ephes. IV, II. I. Cor.
XII, 29. & Jacobus c. III, 1. *Discrimen* inter pastores &
greges videre licet Joh. XXI, 16. 17. A& XX, 28. I. Pet.
V, 1. seqq. I. Tim. III, 1. seqq. Tit. III, 8. Apoc. II, 3. Ex
his omnibus patet, esse sacerdotem spiritualem, & esse
ministrum verbi, hæc esse diversissima. Constat etiam
ex his, quod, quæ sub initium hujus §. ex epistolis
Theosophicis produxi, loquantur, licet minus accurate,
de sacerdotio spirituali, non autem de ministerio verbi,
de quo in præsentiarum agimus.

§. X. Proximum locum autor epistolarum Theo-
soph. tribuit argumento a *defectu sensus internæ mo-
tionis*, & Christi in corde loquentis. Hinc de mediate
voca-

vocatis P. IV. p. 597 dicit: Sie können nicht Geister unterscheiden / & P. I. p. 74: Sie verdrehen den Sinn der H. Schrifft/ item P. I. p. 53. sie bethören die Leute; addit rationem P. I. p. 102: die H. Schrifft ist ohn Gottes Offenbahrung ein versiegelt Buch / P. I. p. 90 requirit einen Lehrer von Gott gelehrt / hoc autem deesse per vocationem ordinariam vocatis affirmat P. I. p. 174: werden durch den euerlichen Russ abgehalten / dasz Gott (P. I. p. 32) nicht Mund zu Mund zu ihnen redet. Argumentum informa ita foret:

Quisquis non audiuit, nec expertus est in corde, is non redeat prædicat Christum,

Atqui qui vocantur ab hominibus, Ergo.

Etiam si autem ardentissimis votis optemus, ut omnes in corde percipient, ut omnes pastores sint regeniti, & αἰτηληπτοι, tunc enim ædificatio auditorum largior sequeretur; nihilominus, quia autor allato argumento partim urget & requirit revelationem immediatam & internam, (quæ sententia tollit scripturæ sacræ perspicuitatem & certitudinem,) partim statuit effectum verbi plane & per se dependere a qualitate ministri; hinc utramque, uti Logici loquuntur, præmissarum nego & pernego. Quod priorem attinet, quæro, quid dicendum sit de iis, de quibus Christus loquitur Matth. VII, 22, de quibus ipse in ultimo die profitebitur: *nunquam novi vos?* profecto si Christus eos non novit, nec ipsi Christum noverunt, non experti sunt corde, & tamen prophetarunt *in nomine ejus, dæmonia ejecerunt, & per nomen ejus multas virtutes fecerunt.* Quid porro de iis statuendum est, de quibus Paulus scribit Phil. I, 15. quod *non sincere, sed per*

C

conten-

contentionem Christum prædicent, ut Paulo afflictionem addant? Non sane illi in corde gustaverunt. An vero falsa de Christo prædicarunt? non hoc factum esse contextus docet. *Sanam doctrinam prædicabant, affirmante id etiam Chrysost. hom. 2. in h. l. item Guil.* Estio in eundem locum, qui etiam ad v. 18 ista notavit: *Non gaudebat apostolus de peruersa quorundam prædicantium intentione, sed de ipsa prædicatione, quatenus nimirum per eam evangelii negotium promovebatur.* Possunt igitur sæpius etiam cum fructu prædicare, qui non sunt experti corde. Major ergo autoris nostri non est universalis. Minorem quod attinet, nunquam probabit, nec probare poterit epistolarum autor, neminem eorum, qui per homines vocantur, in corde expertum esse. Ego ex ipso quærerem, quid de Timotheo dicendum sit? Audivit hic absque omni dubio, vidit, & expertus est corde, non autem perverse, sed rectissime judicavit de mysteriis fidei, & tamen erat ab hominibus vocatus.

§. XI. Postquam de vocatione ministrorum pro instituti nostri ratione actum est, ordinis ratio monet, ut ad sancti istius munericas personas progressus, de eo paucis agam, quales esse debeant, & quibus præcipue dotibus instruti, quibus publica in ecclesia docendi & sacramenta administrandi potestas demandatur. Gemini iterum in epistolis Theosophicis circa hanc quæstionem deprehendi errorem, quorum primus in eo consistit, quod autor earum facultatem illam, quam ministris concedit, omnibus promiscue regenitis, sive docti sive indocti, sive mares sint, sive foeminæ tribuit, modo vocatione immediata & interno spiritus instinctu ad docendum

dum impellantur. Alter error est, quando *eruditionem* externam, & subsidia in universum omnia, quæ alias *e philologia & disciplinarum studiis* petenda nostri doctores exigunt, alto supercilio contemnit. Quod primum errorem attinet, falsitas ejus ex iis, quæ §. 8. sub finem in primis dicta sunt, luce meridiana clarius elucet. Ostendi ibi, sacerdotium spirituale, quod extra controversiam omnibus renatis competit, & de quo agit apostolus Heb. XIII, 15. 16. Eph. V, 19. Col. III, 16. maxime distinctum esse a ministerio ecclesiæ, quod tanquam in limpidissimo speculo a Paulo depictum est in epistola utraque *ad Timotheum*, nec non in ea, quam *ad Titum* dedit. Regeneratio facit sacerdotem spiritualem, non autem, qui renatus, statim est minister verbi. Accurate Hipponeñsium Episcopus Augustinus officium ministri ab officio credentium distinguit Ep. 184 ad Valerium, ubi agit de *presbyteris*, *Episcopis & Diaconis*, munere suo partim *perfundorie & adulorie*, partim juxta Dei beneplacitum fungentibus, & meditationem illam obsignat his verbis: *si pro se, fratres, unusquisque vix possit rationem reddere, quid de sacerdotibus futurum est, a quibus sunt omnes animæ exquirendæ?* Necessitas autem ministerii publici, & vocationis mediatae, nec non insufficiencia vocationis cuiusdam internæ, satis demonstrata controversia superiori.

§. XII. Alterum autoris epistolarum errorem, quem fovet de eorum qualitate, qui ad ministerium S. vocandi sunt, observamus, quando in illis improbat eas dotes, quas, *ab arte petitæ* requirunt Theologi nostri. Paulus 1. Tim. II, 24 episcopum vult esse *didaktikos*, *aptum ad docendum.*

dum. Ad docendum autem requiritur tam commoda & perspicua eorum quæ proponuntur declaratio, quam sufficiens eorundem probatio. Requirit porro apostolus Tit.I, 9, ut possit τις αὐτιλεγοντας ελεγχειν, *contradicentes redarguere & convincere.* Jam vero nunquam sane intrepide & absque formidine oppositi argumentabitur, qui non intelligit *fontes*; fontes autem nemo intelligit, absque sufficienti linguarum notitia, quibus utriusque testamenti libri primis autoribus inspirati sunt, h. e. sine cognitione *linguarum orientalium*, in primis *Græcæ*, *Hebræe*, *Chaldaicæ*. Dein, qui destituitur accurata cognitione artis illius, quæ *consequentiarum regulas tradit*, *is profecto*, quoties cum adversario in arenam descendit, vel ex iis, quæ revelata sunt, conclusiones deducere satagit, turpiter vietus, ignorantiam suam nimis sero deplorabit. Præterea, qua ratione quis *apta oratione* ad vitæ sanctimoniam & actiones Christiano homine dignas, populum perducere poterit, qui neque intimos humanæ mentis recessus, nec varias hominum inclinationes, nec causas, ob quas homines certis animi affectibus commoveri soleant, ex ea arte didicerit, quæ facultatem suppeditat, perspiciendi ea, quæ rei insunt apta ad persuadendum? Occurrunt etiam plurima in scriptura S. & explicandis fidei mysteriis, quæ absque *disciplinarum philosophicarum* notitia nec intelligi fatis, nec commode explicari possunt. Si quis de eo dubitat, evolvat Georg. Calixti Appar. Theol. in quo a p. 12. ad p. 59. distincte, perspicue & accurate agit de *usu linguarum & disciplinarum in Theologia*. De *scholis* V. T. testatur appellatio בְּנֵי־הַנְּבִיאיִם, filiorum prophetarum, I. Sam.

1. Sam. X. & 2. Reg. II. Notissimum etiam est, Danielem
a sapientibus Babyloniæ in *lingua* pariter eorum &
sapientia institutum fuisse Dan. I, 17. Imo vero Paulum
gentilium poetarum libros legisse manifestum est ex
Act. XVII, 28. & epistola ad Tit. I, 12. Marcum Evange-
listam Alexandriæ *scholam* instituisse S. Ignatius & Poly-
carpus testantur, quod quidem referto fide Zwingeri in
theatro vitæ humanæ volum. 26. fol. 4062.

§. XIII. Huic nostrorum Doctorum & ecclesia-
rum nostrarum doctrinæ & praxi, imo omni eruditio-
ni in philologicis & philosophicis, omnibusque scho-
lis & academis autor epist. Theosoph. bellum indicit.
Literatis ecclesiarum ministris opponit *Theosophos*, illos
Schrift-Gelehrte/ hos **Gottes-Gelehrte** vocare soli-
tus. Sic Part. II. p. 133. illi vocantur: **Schrift-Ge-**
lehrte Baumeister Babels/ de se autem & complicibus
suis Part. IV. p. 75. sie seyn von Gott Gelehrte/ & p.
42. der heilige Geist sey der beste Lehrmeister in ihnen.
Item Part. I. p. 60. ita scribit: Ohngeachtet ich auch die
Philosophie und Theologie studirt, und mich in Streit-
sachen und Schriften auf Universitäten geübt/darne-
ben die **Hebräische** und **Griechische Sprachen** von
Jugend auf gelernet/ muß ich doch bekennen/ daß mir
I. B. Schriften weit bessern Dienst gethan/ als alle
Wissenschaft der hohen Schulen. Part. III. p. 81. in a-
cademica studia h. m. invehitur : O eine Tiefe des
Teuffels/ möchte man wohl sagen/ der sein Reich mit
falschen Bildern will wieder die Wahrheit beschirmen/
und eben durch die **Schrift-Gelehrte** | **Pharisäer**/
als die tuba Helmstadiana ist. Quid hic per tubam

Helmstadianam intelligat, non possum divinare. Part. III. p. 109. Die Einfalt weiss von keiner Orthodoxie, Gott auch nicht / und spricht sie mit solchen Worten aus / als Gott in den Mund gibt / seinen Sinn auszudrücken / die Gelehrten aber verkehren mit ihrer Vernunft alles. De studiosis theologiæ scribit Part. II. p. 306: Unsere heutige Apostel und theologische Studenten sehn eher unglaubliche Antichristen und Wiedersprecher der Wahrheit / als Zeugen des Reichs Christi. De scholis P. III. p. 109. Ich sagte eines gegen N, damahlichen Superint. *a parentibus babemus, quod simus, a scholis & academiis, quod simus diaboli.*

§. XIV. Profluxerunt hæc, & similia omnia ex Swenkfeldii, Weigelii, aliorumque Fanaticorum, in primis Jacobi Böhmii scriptis. Hunc enim præter ceteros se secutum esse non dissimulat autor l. c. ex P. I. p. 60. & P. III. p. 77. Ich venerire ihn (Jac. Böhmen) so hoch als die Bibel. — Er hatte Verstand von der Natur-Grundsprache/ aus welcher alle Sprachen geflossen. — Man sieht in seinen eigenen Hand-Schriften/ das er nicht nach Art gelehrter Leute geschrieben/ sondern er hat ohne Auslöschung einiges Worts fortgeschrieben / wie ihm der Geist Gottes im Verstande dictirt hat / welches alles mich so viel mehr confirmirt, daß &c. Non autem ex solius Böhmii scriptis traxit odium illud erga omnem eruditionem, secutus etiam vestigia Casparis Swenkfeldii, qui Ep. VI. pag. 39. ita scribit: Ich sehe/ daß uns die Jüdischen Commentaria der Rabbinen/ und die menschliche Rhetorica der Heyden/

Heyden/ mit ihren Figuren immer von der Einfalt/
die in Christo ist/ wollen abführen/ und von seiner
geistlichen Warheit locken. Es lasse sich nur keiner
in den Sinn kommen/ daß die Theodidaetii oder Jüng-
er Christi Quintilianum, oder Ciceronem, ja Ari-
stotelem gelesen haben/ oder Dialecticam zum Verstan-
de der Schrift von Nohts wegen brauchen. Weide-
gelius in postilla Part. III. p. 6. ita loquitur : Es ist
jetzt und am Tage / das man keine Gottes-Gelahrte
zulassen will/ sondern man holt sie von den hohen
Schulen. Hoburg. Postill. myst. Fer. 2. Pasch. p. 43.
aber ach wir blinde Menschen meinen / daß die Wiss-
senschaft der Sprachen/ und heydniſchen Künſte uns die
Schrift öffnen solle. Audiamus etiam Rob. Barcla-
jum in Theol. quam vere Christianam vocat , apol.
Thes. X. §. 20. hunc in modum loquentem : *Si verus*
minister Logicam & Philosophiam babuerit , tutius illi est
oblivisci & amittere eam; item : *si stultescere eum velis*
qui non admodum sapit, doce eum Logicam & Philosophi-
am, & si antea quibusdam aptus fuerit, tunc ad omnia in-
eptus erit, nisi ad inepte garriendum & blatterandum. &
§. 18. *Humanam litteraturam necessariam non judicamus,*
non autem excludimus eam eruditionem, quæ ab internis
spiritus instructionibus &c. §. 19. *Quicquid homo sua indu-*
stria in linguis, eruditione & in scripturis invenire potest, hoc
totum nihil est &c.

§. XV. Noster, ut probare posse videatur, non
requiri illam artium & linguarum notitiam in ecclesiæ
ministris, proposito suo accommodare conatur verba
Servatoris ad apostolos prolata Matth. XVIII, 3: *Amen*
dico

*dico vobis, nisi conversi fueritis & siatis ut pueruli, nequaquam ingrediemini in regnum cælorum, ita enim scribit Part. IV. pag. 102. & 430: Viel wissen thut gantz nichts zur Sache/ wir müssen werden als Kinder/ die nichts wissen/ und sich nur von Gott lehren/ leiten/ regieren und führen lassen. Sed contextus docet, nullo modo hæc accommodari posse ad ea, quæ in vero ecclesiæ ministro requiruntur. Respondet illis verbis Servator noster ad quæstionem a discipulis propositam: *quis maximus est in regno cælorum?* Quare discipulorum ambitionem repressurus, parvulum adductum sitt in medio & gravissimis verbis asseverat: *Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & siatis ut pueruli &c.* Simplicitas est quasi propria parvolorum virtus, quæ quidem efficit, ut non efferant se præ aliis, nec alios præ se contemnent. Hanc *simplicitatem* Christus commendat discipulis. Neutiquam vero inscitiam & ignorantiam eorum eos vult imitari. Docet hoc Paulus I. Cor. XIV, 20. disertis verbis: *fratres, ne estote pueri prudentia.* In uno saltem tertio sequi eos vult infantes, scilicet in *humilitate*, absque elato spiritu & eminentiæ affectatione, neutiquam vero in insitia.*

§. XVI. Præcipuum alias Fanatici causæ suæ patrocinium quærunt in verbis Pauli Rom. VIII. 7. Ορμητικος εστι *inimicitia adversus Deum.* Et eruditio nem esse *contra Deum* epistolarum autor edocere vult Part. III. pag. 81. ubi eruditos vocat *avoues*, und *Antichristen*/ & Part. IV. p. 304: *Soll Christus im Gedächtniß leben/ muss alles Wissen weg/ Dagon und die*

die **Bunds-Lade** können nicht baysammt stehēn/
wie mir denn die Capittel und Verse in der Biebel
entfallen. Part. I. p. 22. Ich beklage unsere junge Leute/
dass sie viel Vernunft-Wissen sammeln / und zu
Gott nimmer kommen. Part. IV. p. 213. & Part. V. p.
58. das Wissen ist der verbotene Baum des Erkānt-
nisses. Respondeo, autorem ea omnia de philosophia
dicere quidem, nunquam autem probata dedisse. Con-
cedo quidem, permultos philosophia & eruditione
abuti ad falsa dogmata propugnanda, & sic per accidens
esse contra Deum, hoc autem de philosophia in se
spectata dici nullo modo potest. Quod attinet locum ex
Rom. VIII, 7, ad quem autor noster interdum etiam re-
spicere videtur, non nego, philosophiam, quæ *in genti- libus*, Socrate, Platone, Aristotele &c. fuit, quatenus
conjuncta erat cum infidelitate, & aliis quibusdam cir-
cumstantiis, fuisse inimicitiam adversus Deum. *Cogno-*
verunt enim e creatione mundi (Rom. I, 20.) *Dei potentiam*
& diuinitatem æternam, attamen Deum non glorificarunt,
sed gloriam incorruptibilis Dei mutaverunt &c. Philo-
sophia autem in se spectata, quatenus est rerum divi-
narum & humanarum scientia, displicere DEo non po-
terit. Inprimis vero ex philologicis notandum est,
Φρονμα *Ins σαγκος* non significare philosophiam, sed car-
nales cogitationes, actiones, & *desideria carnis*, quæ
sunt transitoria. *Φρονσις* vero *habitum sapientiae & pru-*
dentiae denotat. Ingens inter hæc duo est discrimin. Patet igitur per prudentiam carnis Rom. VIII, 7. nullo modo intelligi philosophiam.

§. XVII. Tandem urget noster id argumentum, quo in confessio esse putat, studia philologica, & ex philosophicis in primis *Logicam* & *Metaphysicam* veris ecclesiæ ministris magis nocere, quam prodesse. Hinc eruditos in spiritualibus manere idiotas affirmat Part. III. p. 122. die Gelehrte sind blinder als Maulwürfe/ und wissen um der Seelen Zustand gar nichts. P. IV. p. 27. & 32 Gradus Academicos, & cum iis eruditionem omnem rejicit: Es lieget nicht am grossen D. oder M., sondern man muß der Gelehrtheit absternen/ wenn wir einen Paradiesz-Leib/ der Sophia heisset/ und göttliche Wissenschaft und Erkenntniß bekommen wollen/ & P. IV. p. 33. & 102. die Gelehrtheit hindert Gottes Geist. Ut hæc omnia literarum studiis convenire probet, cum aliis Fanaticis abuti videtur verbis Pauli Col. II. 8: *Videte ne vos quis de prædetur per philosophiam & inanem disciplinam.* Autorem epist. hoc dictum ita intelligere, ut Barclajus Apol. Th. X. §. 20, qui hinc concludit præter alias, in primis Physicam & Metaphysicam ministris ecclesiæ nocivas esse, probabile fit exinde, quia & modo allata demonstrare audet, v. g. P. I. p. 53. his verbis usus: sie/ die Gelehrte bethören die Einfalt/ & damna quæ afferat eruditio, mirum in modum exaggerare solet. Videamus ergo, an ex hoc dicto, una cum illo quod exstat 1. Tim. VI, 20. contra philosophiam allato, probari possit, quod Fanatici de literarum studiis statuunt. Magis genuinum, meo quidem judicio, & contextu favente, loci citati sensum proponit Guil. Estius, qui in h. l. ita commentatur: *Agit apostolus hic contra eos, qui philosophia,*
re

*re per se bona, abutebantur, ex veris principiis male con-
cludentes, dum de iis quæ sunt fidei, & captum humanæ
rationis excedunt, judicant secundum causas naturales,
sibique naturaliter cognitas, nec mentem attollunt ad Deum,
qui naturam instituit, eamque mutare potest. Ex historicis
h. l. repetendum, tempore apostolorum, & primis post
eorum obitum seculis, fuisse plurimos, qui secularem
philosophiam, præcipue Platonicam, cuius vana & falsa
dogmata aliqui etiam miscebant, & dudum miscuerant
cum traditionibus Judæorum, magno ausu & approba-
tione proponebant & divinis mysteriis applicabant.
Hinc exortæ sunt hæreses Simonianorum, Gnosticorum,
Valentinianorum &c. ut ostendit Ehre Gott Daniel
Colberg in specimine Historico de orig. & progr.
hæresium & errorum in ecclesia. Hanc inanem & fal-
sam Platonicorum doctrinam, ex qua, teste eodem Col-
bergio in *Platon. Herm. Christenthumi* / omnia fere
Fanaticorum placita ortum trahunt, quam homines illi
tempore apostolorum pro philosophia venditabant,
hanc inquam Paulus rejicit. Loquitur ergo apostolus
non de philosophia officio suo fungente, sed de ea, quæ
limites suos egressa, inanis evadit, & vana, & seductrix,
quæ e Platone judicare vult de religione & mysteriis.*

§. XVIII. Praxin denique antiquæ ecclesiæ,
quasi argumentum καὶ αὐθεωπον ecclesiis in primis evan-
gelicis objicit; ratus, primitivæ patres ecclesiæ neque
tantopere studiis philologicis operam dedisse, neque
unquam logicas argumentationes in theologicis ad-
misso, sed artem disputandi tantum non omnes
damnasse. Hinc concludit in locum philologiæ substi-
tuendam

tuendam esse die übersinnliche und gemüthsliche Sprache Gottes/ die keiner irrdischen oder bekannten menschlichen Sprache gleich / P. III. p. 42; *argumentationum autem formulas a rerum theologiarum tractatione penitus removendas esse & proscribendas.* Prius quod attinet, dicit P. IV. p. 105, die ersten Christen hatten solch Wissen der h. Schrift nicht. Sed fallit & fallitur. Refutat eum praxis Berrhoensium, A& XVII, II. Præterea non pauci lingua illa, in qua Θεοπνευστι scripserunt, utebantur ut vernacula. Et quantopere ex patribus Hieronymus operam dederit philologiæ hebraicæ patet ex H. E. Deinde si vel maxime ex patribus permulti fuissent, quibus defuerint præsidia philologica, & hanc ob causam scripturam male sæpe explicarint, ista tamen in re patres imitandos esse a ministris verbi nostro tempore, non magis sequitur, quam si dicerem: Origenes thus obtulit Idolo, ergo etiam ministris nostris idem faciendum est. Illam autem calumniam, qua *Logicorum doctrinam*, a patribus damnatam esse innuit cum reliquis Fanaticis autor epistolarum Theosoph., accurate, ut solet, examinavit, omnesque nebulas veritati ab inimicis logicæ obductas, disputulit *Conradus Hornejus* in tractatu auro quovis cariore de processu disputandi cap. II, in quo ipsa patrum verba disputandi methodo objici solita, produxit & evidentissime ostendit, eos nullo pacto genuinam Dialecticam repudiasse; sed eam veluti theologo maxime necessariam commendasse, *disputationum discipline*, scribit August. L 2. de doctr. Christiana, ad omnia quæstionum genera, quæ in literis sanctis penetranda & dissolvenda, plurimum

mum valent. Si qui hac arte ad errores palliandos & altercationes excitandas abutantur, hujusmodi turbulentorum hominum malitia non magis potest arti imputari, quam Scripturæ S. quando ea omnium temporum hæretici ad stabiliendas hæreses abusi fuerunt.

§. XIX. Ad præcipuas progredior *muneris ecclesiastici partes*, ea consideraturus, circa quæ potissimum occupatur ministrorum evangelicorum cura. Sunt ea præcipue tria. Primum est pura *verbi divini prædicatio*, alterum, rite & secundum institutionem Christi peragenda *sacramentorum administratio*, tertium, *potestas clavium*. Ad verbi prædicationem pertinent sequentia: Docere verbum legis & evangelii, impoenitentibus iræ divinæ gravitatem proponere, errantes oviculas in viam reducere, contumaces per certos admonitionum gradus increpare, pavidas mentes consolari & corde contritas erigere. Agit de his apostolus 2. Tim. IV, 2. *prædicta sermonem, inquiens, ista, tempestive, intempestive, argue, increpa, exhortare, cum omni veritate & doctrina.* Dedit hanc potestatem apostolis suis ipse Servator Matth. XXVIII, 19. eosdem hunc in modum allocutus: *euntes ergo in omnes gentes.* Μαγιστεύομενοι propriè significat: *facite discipulos.* Quia autem præcipue istud fit docendo, hinc interpretes latini vocem græcam reddiderunt per *docete*, quos secutus B. Lutherus, quando ita transfert: *und lehret alle Heyden.* Quod autem ejusmodi sit verborum istorum sensus, ipse Servator, verborum suorum optimus interpres, ostendit, quando subjungit v. 20. διδασκοντες, *docentes eos servare omnia quæcumque mandaui vobis.* Pari ratione Marc. ult. v. 15. 16.

D 3

eadem

eadem verba hunc in modum declarat: *ite in mundum universum & prædicate evangelium omni creature.* Evidentissime etiam Timotheo, qui & mediate vocatus, 1. Tim. IV, 14. & certæ ecclesiæ præpositus erat, l.c. v. 16. tribuitur prædicatio verbi, ubi Paulus post datas admonitiones addit: *hoc enim faciens te ipsum salvabis eos, qui te audiunt.* *Sacramentorum administrationem competere ministris ecclesiæ, in genere probari potest ex 1. Cor. IV, 1.* ubi Paulus eos appellat *oeconomos mysteriorum Dei.* In primis autem id patet ex Matth. XXIX, 19: *baptizate eos in nomine Patris, Filii & Spiritus S.* Praxin etiam primitivæ ecclesiæ, teste historia ecclesiastica, ministris verbi tribuisse eam potestatem in confessio est. Reliqua argumenta in refutandis adversarii nostri objectionibus occurrit. Quod potestatem clavium attinet, de ea Servator sigillatim ad Petrum locutus erat Matth. XVI, 19, ne autem quis arbitretur soli Petro solvendi ligandique potestatem concessam esse, haud multo post apostolos omnes allocutus, Matth. XVIII, 18. ait: *Amen dico vobis, quæcumque ligaveritis in terra, erunt ligata in cælo, & quæcumque solveritis in terra, erunt soluta etiam in cælo.* Idem iis confirmavit eam potestatem Joh. XX, 22. seq. postquam a mortuis resuscitatus esset. Verum interea manet, quod dicit Aug. de bapt. adv. Donatistas L. III: *peccata non remittuntur secundum arbitrium hominum, sed secundum arbitrium Dei.* Remittere possunt ministri tantum pœnitentibus, & retinere tantum im pœnitentibus. Deus etiam alia ratione remittit, quam minister. Hic enim legatione Christi fungens 2. Cor. V, 20, remittit peccata, gratiam annunciendo, & confir-

confirmando. Deus autem remittit gratiam conferendo. In his omnibus autem loquor tantum de publico & ordinario docendi & sacramenta administrandi munere. Non loquor de rudiorum *informatione privata*, facta a fidelibus, speciatim a patribus & matribus familias in *ecclesia sua domestica*. Quid, quod tempore belli, pestis, aut in alio casu necessitatis si consensu reliquorum *laico in S. literis paulo dotti*, demandetur, ut vices ministri expleat, aut si in casu extremæ necessitatis etiam *fœmina baptismi actum exerceat*, tantum abest, ut facta ea damnemus, ut potius laudemus, & contra alios contradicentes propugnemus.

§. XX. Autor epistolarum Theosoph. plane illas functiones denegare audet veris ecclesiæ ministris. De prædicatione verbi scribit P. IV. p. 201: Die Reformatores haben an stat der Messe die häufige Wöchentliche Predigten angeordnet / daß die Zuhörer durchs Wort/ wie sie meinen/ sollen geistlich gespeiset werden/ nach Joh. VI. so wenig aber die päpstische Messe ic. P. IV. p. 216 alles heutige Catechisiren macht mehrrentheils halsstarrige Geinüther / und aufgeblasene Herzen. Quare in locum prædicationis evangelii substituit immediatas revelationes, docens Sp. S. non per verbum sed per lumen internum operari. Ita docet P. I. Ep. 64. p. 308. Ihr müsset nur auf den Götlichen Ruff und Leitung in euch Acht haben / und nicht hören/ die da sprechen: es steht geschrieben. P. I. p. 97. Ep. 19. Es kan kein Mensch von Gott sprechen / er sey denn von Gott gelehrt und habe Gott in sich gehört. P. IV. p. 117. Wir haben das Götliche Urim und Thummim, die

die himmlische Jungfrau Sophia/ welche uns nicht irren lässt. De sacramentorum administratione hunc in modum loquitur: P. I. p. 74. Ich bin in 28. Jahren zu keinem euerlichen Abendmahl kommen. P. IV. p. 209. Was fragt Gott nach unser euerlichen Ordnung des vielen Predigens und Abendmahl haltens? Blaspheme plane P. IV. p. 200: das Abendmahl ist ein Zeichen des Thiers/ dass niemand kaufen und verkaufen kan/ ja für ein Mameluck gehalten wird / der nicht mit zu ihrer Tafel geht. *Baptismum externum impugnat* P. IV. p. 216. De potestate clavium in specie P. I. Ep. 40. p. 189 hæc habet: die Lutherschen Päbste haben ihren Bind-Schlüssel verloren/ ich fürchte sehr / Gott werde die Stühle umwerfen/ und mit dem Thierischen Regiment und der Huren ein Ende machen. Per vocem: Bind-Schlüssel intelligit excommunicationem sive retentionem peccatorum; est illa vel *minor*, qua *notorie impius* ab usu S. Eucharistiae removetur, vel *major*, qua publice ei, qui nullis admonitionibus fletri voluit, ira Dei & æterna maledictio denunciatur, de qua Paulus agit i. Cor. V, 3. 4. 5. A quonam hæc sit exercenda vide in Art. Sm. IX.

§. XXI. In his autem præeuntem habet autor noster Valent. Weigelium, qui Expl. Ev. XII. Trin. P. II. p. 229. ita loquitur: Weil etliche Gottes Gesandte den H. Geist gegeben haben durch Predigen und Hand-aufflegen/ sind alle Buchstabische zu gefahren/ und haben gelehrt/ Gott wolte nicht anders kräftig seyn sc. Dom. XX. Trin. p. 307: Warlich welcher sich binden lässt an Predigt hören/ Kirchen-Gehen/ Tauffen/ Sacrament, nehmen/

nehmen / der kan nicht herein kehren / muß herauszen
bleiben. Wer sich erlustiget an Beichten gehen / der
begeht nicht hinein zu kommen zur inwendigen Er-
kāntniß Christi / hat das Abendmahl sein Leben lang
nicht geschmecket / solche Handthierung verderben viel
Menschen. *Barclajus* Th. XI. Theol. vere Chr. omnia,
quæ ad prædicationem verbi publicam pertinent, vocat :
*cultum superstitionis, εργα θεωνομια, idololatriam abominabi-
lem in conspectu Dei.* Sacramenta externa Th. XII. & XIII,
aliquando in ecclesia dicit in usu fuisse , imbecillium causa,
sicut abstinere a sanguine , lavare in vicem pedes , infirmos
oleo ungere. Quæ , addit , cum tantum fuerint umbræ
meliorum , illis cessant , qui substantiam assecuti sunt.

§. XXII. Inter ea , quæ contra prædicationem
evangelii a Theof. Epist. autore opponuntur , principem
locum obtinere videtur *defectus ædificationis*. So we-
nig/ inquit Part. IV. Ep. 39. p. 201, die Päpstische Messe/
so wenig effectuaret auch das tägliche Predigen. Imo
P. II. p. 185. dicit: **Viel hören ersticket das Sämlein/**
conf. P. IV. p. 33. Unde quidem patet, eum existimare, æ-
dificationem præter emendationem vitae in primis con-
sistere in *præparatione ad percipiendum lumen internum*.
Quod si hanc tantum intelligeret, plane negaremus
consequentiam , quia autem connotatur regeneration &
renovatio , in autoris argumento majorem quidem
concedimus, sed tunc demum, si ita proponatur: *quam*
prædicationem per se nunquam sequitur ædificatio, ea veris
ecclesiæ ministris non competit. Quod si enim *interdum,*
& *per accidens*, culpa vel ministrorum, vel auditorum,
imo, si vel maxime *sæpius* prædicationem nulla sequatur

E

ædifica-

ædificatio, hinc non sequitur, annunciationem evange-
lii a ministris ecclesiæ plane esse omittendam; potius, uti
monet Paulus, instandum est, tempestive, intempestive.
Minorem, qua dicit noster quod per se *ex prædicatione*
a mediate vocatis facta *nunquam oriatur ædificatio*, cum
experientia plane doceat contrarium, omnibus modis
nego. Interea epist. autor hanc minorem suam proba-
re vult inde, *quia ecclesia nostra* in ministris suis mediate
vocatis, *non necessario requirat internam vocationem*, &
vitam inculpabilem, vel, *quia nostri pastores* sint *irre-*
geniti, & *impii*. Ita loquitur P. I. p. 76: Ich achte alle
heutige Schriftgelehrten untüchtig / dieweil sie selbst
keine wesentliche Christen/ derowegen auch keinen wah-
ren wesentlichen Christen kennen. P. IV. p. 100: Wenn
ein Blinder sol dem andern den Weg weisen/ werden
sie nicht beyde in die Gruben fallen? P. I. p. 97: Der
geraubte und todte Buchstabe verändert nicht Herz/
Seel/ und Gemüht/ daher kommt aus dem vielen Pre-
digen keine Buß und Besserung des Lebens. Secu-
tus hac in re *Weigelium*, qui P. I. Post. p. 221 hæc habet:
die Ursache der unfruchtbaren Predigten ist/ daß keiner
unter uns Predigern/ oder ja wenige/ die da sagen kön-
nen zu den Zuhörern: *quis ex vobis arguat me?* unsere
Lehre ist von Menschen/ und unser Wandel und Leben
ist vom Teuffel. Sed injuste accusatur ecclesia nostra,
quod in ministris non requirat pietatem & vocationem
Dei internam. *Nemo ex nostris doctribus a vocatione*
ministrorum ecclesiæ excludit internam futuri ministri
inclinationem, omnes eam suo quodam modo *internam*
ipsius Dei vocationem dici posse concedunt. *Quisquis*

ad sanctam illam functionem suscipiendam animum applicat, explorare tenetur internam mentis inclinationem, & hac agnita, eis se studiis instruere, quæ ad munus illud cum fructu peragendum requiruntur. Nemo, monent, ad hoc vitæ genus temere transeat. Dolent, quod in hac parte saepius tum ex parte vocationis, tum ex parte vocatorum in ecclesiis nostris peccetur. Nec diffitentur doctores nostri, pravam ministrorum vitam saepissime impedire auditorum emendationem. *Vitæ etiam sandimoniam & morum honestam gubernationem* in ecclesiæ ministro necessariam requirunt, ita edicti ex canonibus apostolicis a Paulo episcopis & diaconis præscriptis i. Tim. I, 18. 19. c. III, 2. 4. 8. 9. 15. c. IV, 7. 12. c. VI, 11. 2. Tim. II, 15. 22. Tit. I, 7. Conf. Ps. L, 16. Haud vulgari iidem mœrore conficiuntur, quando per impietatem ministrorum remora injicitur cursui evangelii & emendationi auditorum. *Job. Gerhardus LL. Theol. T. VI. p. 445* ita scribit: — *& impie vivunt; illi, quod sincera doctrina edificant malis moribus iterum destruunt, cœlum edificant voce, vita vero infernum, linguam Deo, animam consecrant diabolo; similes fabris lignariis, qui, in exstructione arcæ Noacho auxiliares operas præstiterunt, parantes enim aliis arcam, in qua a diluvio fuerunt liberati, ipsi in diluvio perierunt.* Pari zelo cum eo, quo Ambrosius accendebat L. X. Ep. 82: *Quis ferat, si quis se gubernare nequeat, qui alias gubernare receperit? si curam suscipiat animæ alienæ, qui suam nequit custodire?* Falsissimum ergo est, doctores nostros in ministris non requirere vocationem quandam internam & vitam inculpabilem.

§. XXIII. Sicuti autem concedimus , licet per accidens , tamen saepius dari in ecclesiis nostris malos ministros , sic loca quae §. antec. ex epist. Theos. citavimus , indicant , autorem contra efficaciam verbi hunc fere in modum ratiocinari : *in qua ecclesia saepius sunt mali ministri , in ea prædicationem verbi nulla sequitur ædificatio , atqui in ecclesia nostra &c.* Ergo . Sed negatur major propositio , conf. p. 17. huj. diff. Certe nunquam ea concedenda est consequentia , in primis quia per ministrorum impietatem , quam censet , non solum intelligit noster *defidum morum* inesse debitorum , sed primarium characterem malitiæ esse vult illas curas ministrorum , quibus student *τις ανθεγονας ελεγχειν* , & quidem ex scriptura sacra , item quando ad hoc feliciter exercendum , studiis philologicis & philosophicis operam dant . Hanc ob causam P. IV. p. 450 vocantur unerfahrene und unerleuchtete Buchstaben - Verkäuffer . P. IV. p. 95 dicit : Du Prediger oder Herodes bist der Mann der die Gemeine verführt / und leugnest die wesentliche Einwohnung Christi in seinen Gliedern / sprichst / es sey eine Enthusiasterey / Quackerey / Weigelianismus . p. 74 : alle die an einer Seet hängen / können im inneren Leben nicht durchbrechen . P. II. p. 122 : Unsere gelehrte Philosophisch - Theologanten / und Baumeister Babels . Augustanam Confessionem P. IV. p. 72 vocat : Augspurgische confusion . Contra , ad probitatem , quam in ministro requirit autor epist. præter morum integratatem , sic , ut nihil magis , pertinere innuit , *revelationem immediatam , scripturæ sacræ & eruditioni omni oppositam , item omnimodam perfectionem* . Hanc P. I. p. 21 describit per :

Ver-

Vergöttert werden / p. 30. Ein Gott-Mensch werden.
 Internum instinctum oppugnari queritur P. I. p. 101:
 Wollen sie nach innern Triebe des Geistes zu Werck
 gehen / und von der süßen Liebes-Frucht Jesu in
 ihnen essen / so wirfft man mit Steinen / Brügeln
 und andern Schlick nach ihnen / nemlich mit haussen
Schrift-Sprüchen &c. Quod si ergo argumentum
 ad autoris epistolarum mentem proponeretur, ita sese
 haberet: *Cujus ecclesiæ ministri sæpiissime sunt impii*, i. e.
(non audiunt immediatas revelationes, sed juxta literalem
sensum sequuntur scripturam sacram, & ad eam intelligen-
dam studiis philologicis & philosophicis præparantur, item
certæ sed & additi sunt, Augustanam confessionem agnoscen-
tes, & præterea) non sunt Deificati, & omnimodo perfecti,
sed ex parte improbam vitam ducentes; in ea prædicatio-
nem verbi nulla sequitur ædificatio. At qui ecclesiæ evan-
gelicæ ministri cet. Ergo. At vero, si etiam non additis
omnibus istis limitationibus, major non satis universa-
lis est, uti ostendi suprap. 17, multo minus, additis eis,
quæ mentem adversarii ulterius explicant, consequentia
illa admitti poterit, cum hoc modo Scripturæ S. unici
& primi in theologicis cognoscendi principii autoritas
haud parum evertatur.

§. XXIV. Nihilominus argumentum suum
 urget, partim ex *Scriptura Sacra*, partim *Lutheri autorita-*
tate. Inter argumenta ex *Scriptura* desumpta principem
 locum obtinet id, quod ex Matth. XV, 15 desumptum pro-
 fert P. IV. p. 100: Wenn ein Blinder dem andern soll
 den Weg weisen/ werden sie beyde in die Gruben fallen
 (conf. Luc. VI, 39) Ein mercklich exemplum lesen wir

i. Reg. XIII. von dem Propheten / welcher des HErrn
 Wort verlassende / des falschen Propheten Stimme
 gehorchet und vom Löwen ist getödtet worden. Ex
 quibus saltem hoc provenit argumentum: *qui est cœcus*,
*i. e. contra mandatum Dei docet & suadet ea, quæ verbo
 revelato sunt contraria, ejus prædicatio non ædificat, sed
 auditorem dat præcipitem.* Atqui quidam ex ministris ec-
 clesiæ nostræ sunt tales. Ergo. Tantum autem abest, ut
 hoc modo consequentia supra allati argumenti stabilia-
 tur, ut potius, etiamsi concedatur, non feriat thesin
 nostram. Non autem aliam ratiocinationem ex cita-
 tis Matthæi verbis deduci posse, inde elucet, quia
 Christus ea profert de *Pharisæis* (v. 12,) qui in docendo
 fidei fundamentum evertebant, Jesum Christum pro
 Messia non agnoscentes. Et *Pseudo-Propheta* i. Reg.
 XIII, mentitus inspirationem divinam contradicebat
 ei quod summus Deus prophetæ Hierosolymitano re-
 velaverat. Ejusmodi homines non esse audiendos
 etiam nostra ecclesia docet. Est autem malitia vel *ratione
 doctrinæ* vel *ratione morum*. Illa iterum est quoad erro-
 rem vel *fundamentalem*, vel *non fundamentalem*; hæc est
 vel *notorie* talis, vel *non notorie*. Qui igitur *ratione
 doctrinæ* habet errorem *fundamentalem*, vel *ratione
 morum* *notorie* malus est, eum non solum non audiendum, sed etiam ab officio removendum esse dicit ecclesia
 nostra. Et hoc tantum ex locis citatis inferri potest.
 Video quidem autorem inde elicere velle hoc argumen-
 tum: *qui est cœcus*, *i. e. non gaudet revelatione immediata,
 & gustu Christi in corde regenito, ejus prædicatio non ædi-
 ficat.* Atqui ministri ecclesiæ evangelicæ, Ergo. Sed
 respon-

respondeo, id ex locis citatis deduci non posse. Præterea ad hoc argumentum sufficient, quæ jam attuli §. XII. p. 17. huj. diff. Objiciunt alias Fanatici locum Rom. II, 21: *Qui doces alium, te ipsum non doces? prædicas non furandum, furaris?* cet. Sed non negligendus contextus, ubi Paulus alloquitur *Judæos*, hos reprehendens, quod non minus ipsi sint legis transgressores quam gentiles, facientes eaquæ in aliis reprehendant. Magnas quidem esse fatetur eorum prærogativas, sed in his eos non esse justificatos, potius proprio judicio damnari. Nullo modo hinc concludi potest ad negationem omnimodam ædificationis ex prædicatione per ministrum hypocritam peracta. Malos ministros proprio judicio etiam, ut *Judæos, damnari*, hoc inde quidem sequitur. Toto cœlo autem distinguuntur ministrorum, sive salvatio sive damnatio a fructu prædicationis illorum. Verbi efficacia non tam pendet a ministri probitate, quam ab *intrinseca ejus motione*. Est enim evangelium (Rom. I, 16.) *potentia ad salutem cuivis credenti*, & (1. Cor. III, 7.) *neque is qui plantat est aliquis, neque is qui rigat, sed Deus dat incrementum*. Imo omnis fiducia in ministros tolleretur, si efficacia illa tantum a qualitate ministri penderet, saepe enim pessimus hypocrita videtur optimus. In altero dicto 1. Tim. III, 2: *episcopum oportet irreprobensum esse*, quod etiam afferre solent, non respicit apostolus omniscium Dei oculum, sed judicium humanum. Coram Deo nemo est *ἀνθρώπος*, solus Christus non fecit peccatum, 1. Pet. II, 22; qui ex reliquis dicit se non habere peccatum, fallit seipsum & veritas non est in ipso 1. Joh. I, 8. Coram hominibus nullo

nullo notus sit scandalo , quod autoritatem ejus imminuat. Hinc tamen non sequitur malorum ministrorum verbum infrugiferum esse. Debent enim auditores assumere verbum, a quo cunque demum proferatur, non ut sermonem hominum , sed *ut sermonem Dei* 1. Thess. II, 13. Idem docet Christus Matth. XXIII, 2. 3. de Pharisæis in primis quoad agenda ab ipsis discipulis audiendis.

§. XXV. Opponit vero etiam epist. autor contra doctrinam de verbi per malos ministros prædicati efficacia, *autoritatem Lutheri*, versum cap. XV. ecclesiastici, σχ ὡραιος ανης εν σουασ αμαζωλη, sic vertentis: Ein Gottloser kan nichts rechts lehren. Nam P. I. Ep. 18. p. 87 ita scribit: **Luther hat** Syr. XV, 9. *vertiret:*
Ein Gottloser kan nichts rechts lehren/ denn es kommt nicht von Gott. Der Teuffel sprach ja auch Matth. IV. es stehet geschrieben / Christus aber hat geantwortet / du sollt Gott nicht versuchen. Gottes Wort ist Geist und Leben/ ihr Predigen aber eine leere Hülse und Wind. Si h. l. quæreretur , an versio b. Lutheri exæste hic respondeat textui originali, ex philologicis repeterem , voces illas esse ex ίων πολλαχως λεγομενων. οηραιος sæpe est idem quod *tempestivus*, sæpe etiam notat *speciosum* & forma venustum , unde quidem versio vulgata hæc verba reddidit: *non est speciosa laus in ore peccatoris;* ανης significat vel *laudem* , vel *grave quoddam*, item *enigma* sive id quod maxime obscurum & difficillimum est, ad quam acceptionem forte respexit Lutherus. Αμαζωλη partim *improbum*, partim *hæreticum* indicat. Hæreticus autem non potest recte docere. Quæstio autem h. l. saltem est, an his verbis Lutherus dicere

dicere voluerit, quod ministerium impiorum plane sit infrugiferum. Quod quidem inde nego, quia scripta Lutheri ostendunt, eum efficaciam verbi non a dignitate ministri, sed ab *euēγειᾳ* Spiritus S. divino verbo insita suspendere. Elucet id in p̄fmis ex Aug. Conf. art. VIII, cui hæc verba Lutherus inseri passus est: *damnamus Donatistas & similes, qui sentiebant ministerium malorum in ecclesia inutile & inefficax esse.*

§. XXVI. A prædicatione verbi progredior ad ea, quæ adversus sacramentorum efficaciam afferuntur. *Baptismum externum rejicere videtur, tantum statuens baptismum spiritualem ex spiritu & igne, uti Barclajus & reliqui Fanatici.* P. IV. p. 216 ita loquitur: die Wiedergeburt mit Feur und Geist mangelt bey Eltern und Kindern. P. IV. p. 371. das Wasser Joh. III. ist ein feuriges Wasser &c. baptizari spiritualiter idem esse putat I. c. & P. II. p. 151. cum vocatione immediata. Ich bin mit den H. Magischen Feur Gottes getaufft und zum Priesteramt &c. conf. §. 7; P. IV. p. 406 provocat ad b. D. M. Rostoch., der von den Gözen unser Kirchen geschrieben / nemlich Beichtstuel / Tauff und Abendmahl / dataufmanbauet / und im Leben ganz heydisch ist. Argumentum informa ita foret: *Qui extollunt baptismum fluminis, remoram injiciunt baptismo flaminis, at qui nostri ministri,* Ergo. Respondeatur, majorem limitandam esse, h. m.: *qui tantum extollunt & omnia tribuunt baptismo externo &c.* Tunc certe nimis facilis foret via ad cœlum. Hac vero limitatione addita negatur minor. Regenerationis causam efficientem moralem, & principalem esse Spiritum S. docemus, instrumentalem autem

F

caus

causam agnoscimus baptismum externum, qui, juxta Tit. III, 5, est lavacrum regenerationis & renovationis Sp. S. Concedimus etiam, h.l. distinguendas esse causam veram, & ordinariam causam sine qua non. Nec approbamus, quando aliqui interdum nimium tribuunt baptismo, negligentes urgere regenerationem & renovationem. Nec affirmamus, solum baptismum esse medium regenerationis; multi, imo plurimi in actis apost. memorati per verbum ante baptismum crediderunt. Interea vero baptismum Spiritus S. cum externo illo coniunctum esse, & regenerationem ordinarie non fieri sine verbo & baptismo aquæ, contra Fanaticorum asserta statuimus. In adultis utique & nos requirimus mortificationem & pœnitentiam, sine qua illis in peccata prolapsis non datur redditus ad statum gratiæ. Complectitur autem illa contritionem & fidem. Huc pertinent verba Catechismi minoris: *debet vetus Adam, qui adhuc in nobis est, subinde per quotidianam mortificationem ac pœnitentiam in nobis submergi, una cum omnibus peccatis & malis concupiscentiis, atque rursus quotidie emergere ac resurgere novus homo, qui in justitia & puritate coram Deo vivat in aeternum.* Quando vero adversarius noster per baptismum Spiritus intelligit in primis perceptionem revelationis immediate, eam acceptionem, uti αγεαΦον & αντιαΦον non admittimus. Et si vel maxime, quod nunquam fiet, eam admitteremus, nunquam tamen inde probari poterit, quod contra nostrum Epist. autorem ex Scriptura S. negamus.

§. XXVII.

§. XXVII. De sacracœna eum plane idem statuere, quod Barclajus, uti §. 21. dictum est, satis jam manifestum est ex iis quæ §. 20. citata sunt. Substituit in locum sacræ cœnæ, cœnam quandam spiritualem, externam vero cœnam omissitudinem statuit, tanquam ceremoniam quæ non amplius valeat apud regenitos. Argumentum ejus ita se haberet: *Quæ saltem est externa ceremonia, contra Dei voluntatem peracta, ea non est a vero ecclesiæ ministro exercenda, atqui sacra cœna,* Ergo. Autorem ita velle argumentari, colligo ex locis seqq. P. IV. p. 209 dicit, was fraget Gott nach unser euerlichen Ordnung und Abendmahl halten? Item P. IV. p. 99 dec Müstische Todt ist: mit Gott ein Willen seyn / oder Willen-los seyn / wer nun in diesem Tode besteht / wie kan der sich euerlich mit dem falschen Gottesdienst confirmiren. Wer dieses begreift muss im Geist des Gebets das Abendmahl halten/ welches ohn Unterlass geschiehet ic. Sed negatur minor; non est sacra cœna ejusmodi ceremonia, qualis v. g. est *lotio pedum, undio ægrotorum &c.* Habemus enim expressum mandatum, ut ea utamur usque ad Christi adventum ad judicandum vivos & mortuos. *Quotiescunque*, dicit Paulus 1. Cor. XI, 26, *ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciabitis, usque quo venerit.* Quod si h. l. autor noster intelligere vult mysticum quendam adventum Christi; habemus nos clarum textum, a quo absque inevitabili necessitate non recedimus. Lutherus ita etiam loquitur in Catech. Maj. *habemus inquit, clarum textum in ipsis Christi verbis.* *Hoc facite in mei commemorationem.* *Hæc sunt verba præcipientia &*

*jubentia, quibus iis, qui Christiani censeri volunt, mandatur
& præcipitur, ut utantur sacramento.* Hinc colligo, non contra, sed juxta Dei beneplacitum S. cœnam hodieque administrari. Urget autor minoris propositionis assertum hunc fere in modum argumentatus: *cujus rei administrationi (1) contradicit scriptura sacra, (2) successit alia administratio spiritualis, ea non immerito juxta allatum syllogismum vocatur ceremonia, quæ est contra Dei voluntatem & abroganda; atqui administrationi S. cœnæ &c. Ergo.* Prius membrum probat P.I. p.69, & 92 die Worte I. Cor. XI, 26. betreffend / (quotiescumque biberitis cet.) so muss Herr N. mit Grund der Wahrheit daraus beweisen/ daß Paulus uns damit gebietet / mit dem/ welcher sich einen Bruder nennen lässt / und ein Hurer sc. ist / mit welchen man I. Cor. V, II. nicht essen soll / daß Blut des Testaments gemein zu machen / wieder Pauli ausdrückliche Lehre Heb. X, 29. Vielmehr heists: *ense resecandum est &c.* welches Paulus gethan. I. Cor. X, 17 & 23, welche Regel die Geistlichen auf die so JESUM in sich lebendig empfinden/ unrecht appliciren/ die andere Wölfe zu warnen/ daß sie von den Schaffen nicht gefressen werden. Sed minime gentium hinc probari potest, administrationem S. cœnæ a ministris evang. peractam, esse contra monita Pauli. Scopus Pauli est, persuadere Corinthiis, ut incestuosum (c. V. v. 1) removant ab ecclesiæ communione. Nihil ergo inde conculki potest, quam *notorie malos*, excludendos esse a communione; quod Thesin nostram non ferit. Admissus autem inter notorie malos etiam illos numerandos esse, qui doctrinæ Christianæ fundamenta evertunt,

quod

quod etiam in autoris nostri complicibus deprehendimus, v. g. P. IV. p. 211. qui ergo non *oves*, sed *lupi rapaces* nominandi sunt. Alterum argumenti membrum ex H.E. probat P. IV. p. 198: Paulus und Antonius beteten mit einander / dis war ihr Abendmahl halten. Paulus behalff sich mit Datteln / Wasser war sein Trancf/ womit solten sie dann euerlich Abendmahl gehalten haben? Gott speiset und tränket die Seelische Be- gierde im Gebet / und theilet sich selbst der Seelen zu einen Kraft-Leib mit. P. I. p. 262 die Gott um Kräften anrufen / werden mit Christi Fleisch und Blut im Gebet gespeiset. Respondeo ab omnibus evangelicis concedi, dari *mandationem spiritualem* Christi, quæ fit fide, qualis etiam fuit in V. T. semperque est absolute necessaria, & salutaris, cuius a sacramentali diversitatem vid. in b. Danhaueri Hodosoph. p. 774. Sed hæc non tollit *mandationem sacramentalem*, quæ in N. T. accessit, & fit ore & fide simul, postquam Christus ordinavit panem & vinum, cum quibus Christi corpus & sacramentaliter & spiritualiter sumendum est. Brevibus saltem addo, frequenti lectione epistolarum Theosoph. me satis dilucide observasse, per voces: Gottes Kraft-Leib / Christi Fleisch und Blut/ Sophiam sc. autorem nihil aliud intelligere quam fidem & lumen internum. Tandem, quando contra effundum cœnæ externæ autor P. IV. p. 204. 207 & 208 ad propriam experientiam provocans dicit: Ich finde keine Kräftee im euerlichen Abendmahl/ millenorum fidelium experientiam contrariam, Christi mandatum & praxin primitivæ ecclesiæ ei opponere sufficerit.

§. XXVIII. *Potestatem clavium quod attinet passim*
scribit remissionem peccatorum neque per confessionem
Deo factam, quærendam esse, multo minus in absolutio-
ne, ab ecclesiæ ministro petendam. Causæ hujus patroci-
nium exspectat ex Luc. XV. ubi Deus comparatur patri,
der seinem / inquit, verlohrnen Sohn mit inniger
Freude und Liebe entgegen lief/ umarmete / küssete/
kleidete/ und nicht ein Wörtlein von Sünde und Straf-
se gegen ihn sprach P.I. p. 33, unde concludit, man
müsste seine Schuld nicht bekennen ead. pag. Misera
fane consequentia, argumentum potius est pro nobis
idem enim filius prodigus Luc. cit. cap. v. 21. inducitur
dicens: Pater, peccavi in cœlum & coram Te. Confessio
Deo facta est signum contritionis, ad pœnitentiam ne-
cessariæ. Nihilominus illam Deo indignam putat noster,
quod illustrat P.I. p. 32. seq. fœdo simili ex Böhmio allato:
Niñ einen grossen Pot zc. — Wir meinen/ Gott soll
unsern Sünden-Staub in sich nehmen und von uns
geben/ wie ein Fürst einen Mörder das Leben schenkt/
oder wie ein Wirth eine Zeché auswischet: Respondeo,
neminem ex nostratis peccatorum omnium enumi-
rationem necessariam judicare, dicunt autem, & qui-
dem optime juxta Scripturam S. & analogiam fidei,
agnitionem peccatorum necessariam esse, conf. Ps.
XXXII, 5. Prov. XXVIII, 13. 1. Joh. I, 9. Quando autem
impugnat ministrorum potestatem clavium, cum reliquis
Fanaticis provocat ad dicta in quibus soli Deo & Christo
potestas remittendi peccata tribuitur, v. g. Eph. IV, 32:
Deus in Christo condonavit nobis, item: Col. III, 13, &
Matth. IX, 6. Sed hæc non tollunt id, quod ministris
ecclesiæ

ecclesiæ Christus concessit. Distinguendum enim est inter potestatem remittendi δημιουργικην, & οργανικην atque διακονικην. Δημιουργικην competere Christo probatur Matth. l. c. *ministerialem* vero ministris competere supra §. jam probatum est ex Joh. XX: *accipite Spiritum S., quorum remiseritis peccata* &c.

§. XXIX. Tandem, ne plane negligere videar, quod ultimo loco §. 5. promisi, quædam dicenda etiam sunt de uno vel altero ministrorum *adjuncto*. Ex his inter ea, quæ a Fanaticis oppugnantur, principem locum obtinet *ministrorum salarium*. Quod autem de honesta eorum sustentatione prospici debeat, utriusque foederis exempla, & prophetarum & apostolorum monumenta sat dilucide ostendunt. Paulus i. Cor. IX, 7 seqq. dicit: *Quis militat stipendiis propriis unquam? quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? quis pascit gregem & de latre gregis non edit?* — *Sin nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos vestra carnalia messuerimus?* Quod si autem excipient adversarii, hæc intelligi debere de iis, quæ sponte & ex auditorum liberalitate dantur, item, se non denegare ista ministerio, sed quæstionem esse, an stipendia accipere pro ecclesiasticis laboribus liceat; tunc respondeo, in allato dicto agi de sustentatione in genere, nihil determinari, & quia incertum & insufficiens foret ad sustentandam vitam, quod sponte offertur, hinc sicuti Luc. X, 7 *operarius est dignus mercede sua & quidem certa,* ita etiam pastoribus stipendia debent subministrari.

§. XXX. Epist. Theos. autor P. I. ep. 58. p. 283. contrarium docet his verbis: **Wer in den Weinberg Gottes zu arbeiten berufen — muss immer darin**

in sich im allerheiligsten bleiben / – und sich bloß auf Gottes Verheissung: *Es soll euch zugeworssen werden / verlassen.* Existimare videtur non licere Christianis tenere proprium , prout videre licet omnibus fere paginis in ejus epistolis. Quemadmodum ergo hoc esse putat contra Christianismum ; ita in primis impedire id putat officium eorum , qui per immediata dona ad ministerium evangelii vocati sunt. Secutus in ista sententia Rob. Barclajum, qui in Th. vere Chr. scribit : *qui sanctum & immaculatum donum acceperunt, prout gratis accepere, ita etiam gratis distribuiti sunt, absque mercede & pago stipendio.* Val. Weigelius P. II. Post. p. 42: die Miedlinge sind / welche um Lohn predigen & p. 101: du nimmst dein Geld mit Sünden/ und bleibest ein Miedling/ die rechten Vertündiger des Wortes/ nehmen nichts dafür/ beschweren feinen/ sie lehren *sine reditu*, essen / was ihnen fürgesetzt wird.

§. XXXI. Quæ argumenta afferat noster contra possessionem bonorum in genere , quæ quidem permulta sunt, ea jam mittimus, saltem ea consideraturi, quæ in specie etiam contra ministrorum salaryum & redditus afferre videtur. Et primo quidem P. I. p. 309 putat, esse hoc contra mandatum Pauli, 2.Tim.II, 4: *Ein Streiter J. C. / inquit,wickelt sich nicht in Nahrungs-Händel.* Respondeo paucis: miles tamen recipit suum salaryum, sua stipendia, E. hæc argumentatio contra ministrorum salaryum nihil valet. Quodsi vero, quod mihi quidem videtur, simul inde deducere conatur, nulli Christiano liceat manu sua victum quærere ; hæc quidem assertio , et si falsissi-

falsissima sit, & ex eo loco nunquam sequatur, jam, quia non ferit thesin meam, & ex exemplis & præceptis paſſim in Scriptura S. obviis, facillima ejus est refutatio, ut ulteriori examine h. l. deſtruatur, non videtur necessarium. Alterum, quod multis paginis in diversis epistolis urget argumentum desumptum est a *Dei providentia*, quæ veris ministris, inter quos numerat ſe & ſimiles, provideat, ſine ſalario, de iis quæ eis ſunt neceſſaria. P. II. ep. 46. p. 216, Wenn einer / inquit, ſich entzogen / ſo hat Gott einen andern aufgewecket / welcher unſern Man- gel erſetzet / ohne daß wir jemand angesprochen / und beſchwerlich gefallen ſind. Cujus quidem providentiæ exempla affert P. IV. p. 319. 320. &c. Respondeo: ſpecialem Dei providentiam erga pauperes novimus ex Scriptura S. Quando autem *noster* clamat, ſe tantum fidere providentiæ Dei, credo potius interdum simulare eum talem fidem (Magie des Glaubens / uti vocat deū alle Dinge möglich) ut alios invitet ad plus dan- dum. Persuafum illi eſt, eos qui non ſunt ex ſociis ſuis, natos eſſe, ut conſervent ſe & complices ſuos, P. enim I. p. 307 dicit: Weil nicht alle Menschen Christi Sol- daten ſeyn / ſo ordnet Paulus wol / das die andern wür- den / und Christi Streiter unterhalten föllen. Ut igitur moveantur homines ad offerenda dona, hoc perſua- dere illis conatur variis etiam, uti mihi videntur, men- diciis. Ex quibus principem locum occupare videtur id quod affert P. I. p. 293, & aliis in locis ſæpius repetit. Ich habe / inquit, einen milden Gutthäter / der ſich ſelbst entleibet / durch die verborgene Kraft IESU/ die mir ex Luc. XVI, 9 im Centro der Seelen eröffnet/

G

aus

aus dem höllischen Feur heraus gefrich / wiewohl michs 7 Jahr einen strengen Ernst gelöstet. Certe ex illis patet, qualis fuerit autoris Ep. fiducia in Dei providentia, & qua veritate dicat, se nemini molestum fuisse. Ad ipsum argumentum a providentia desumtum respondeo, Dei providentiam agere mediate, & media ab illa oblata spernere, nihil aliud esse, quam tentare Deum, conf. Matth. IV, 6. 7, etiamsi autor Ep. Theos. P. IV. p. 17 id neget.

§. XXXII. Solent alias Fanatici contra pastorum salarium afferre quædam loca ex Scriptura S. desumpta. Primus est Mich. III, ii. *Sacerdotes ejus pretio docent, & prophetæ ejus argento divinant.* Sed loquitur propheta de modo parasitico, ob pecuniam falsa docendi & divinandi. Taxat c. III. propheta principum Israeliticorum tyrannidem, & Pseudo-Prophetarum avaritiam; quandoquidem illi propter munera justificabant impios & condemnabant justos, *hi ex avaritia & spe lucri connivebant ad gravissima populi scelera, & ficta oracula & mendacia divinas revelationes esse ja&titabant.* Non ergo sermo est de sacerdotum stipendiis ordinariis, quæ ipse Deus in libris Mosis illis concesserat, sed de falsa doctrina propter pecuniam. Non illud sed hoc reprehendit Micha. Ita enim docet contextus v. 5: *Sic dixit Jehovah de prophetis, qui errare faciunt populum meum, qui prædicant pacem, & contra eum, qui non dederit, præparant bellum.* Abuti etiam solent verbis Christi Matth. X, 8. 9: *Dono accepistis dono date, ne comparetis aurum & argentum &c.* Pugnat autem eorum expositio horum verborum cum v. 10: *dignus est operarius mercede sua.* Si iterum contextus con-

consulatur, videmus, Christum agere cap. X. de donis miraculosis, prohibens miraculosas sanationes, ejecções dæmonum &c. pecunia vendere. Gratis acceperant apostolidonum sanandi ægros, purgandi leprosos, excitandi mortuos, ejiciendi dæmonia, gratis etiam hæc hominum usibus inservire, jubet Servator. Petrus memor hujus præcepti, Simonem magum pro donis Sp. S. pecuniam offerentem his gravissimis verbis increpabat, A&t. VIII, 20: *pecunia tua tecum pereat.* Prohibet ergo Christus c.l. abusum donorum spirituallum, non autem ordinaria ministrorum stipendia. Objicere etiam possent ex A&t. XX, 33. 34 exemplum Pauli: *argentum & aurum & vestem ullius non concipi vi, imo ipsi nostis &c.* Sed, cum posset ex lege Domini, (Paulus) a discipulis necessarium alimentum accipere, scribit Theodoreetus, perpetuo laborabat, *& ex laboribus necessarium alimentum comparabat propter utilitatem discipulorum.* Voluntatis igitur fuit, non necessitatis, libertate enim sua noluit tunc uti 1. Cor. IX, 12. Alias ut ipse fatetur 2. Cor. XI, 8. Phil IV, 15. seqq. ab aliis ecclesiis stipendia accepit. Imo sat dilucide & multis argumentis idem Paulus in primis toto fere cap. IX. ad Cor. demonstrat, licere pastoribus *ex evangelio vivere.*

§. XXXIII. Tandem dicenda quædam forent de altero ministrorum adjuncto, quod ab autore Epist. Theof. nimium quantum impugnatur, scil. de eorum conjugio. Hoc enim uti *omnibus fidelibus*, ita in primis *ministris ecclesiæ* denegat. Quia autem, quoad posteriorius ea controversia pertinet ad eas, quæ nobis cum Pontificiis intercedunt, a quibus etiam plurima argu-

G 2

menta,

menta, quæ contra conjugium pastorum in primis attulisse videtur, mutuatus est; (conf. P. IV. p. 49, & 237, P. V. p. 69) hinc ea hoc loco repetere supersedemus. Quando autem dicit, conjugium *in omnibus fidelibus* tollere statum regenerationis; imo omnium virtutum & fidei exercitium, ipsam denique vitam æternam, conf. P. IV. p. 236. 141. 171. 189. 241. 79. 80. 81. 82, & alia loca permulta, quippe conjugium fere omnibus paginis impugnat; fatendum est, hanc sententiam neque admitti, neque tolerari posse, nec non Scripturæ S. aperte contradicere; attamen, quia ad nos jam non pertinet, qui contra errores Fanaticos, quibus ministerium S. oppugnatur, agimus, eam missam facimus. Plura etiam, praeter ea, quæ attuli, in epistolis Theosophicis notavi circa doctrinam de sacro ministerio, cum veritate quidem pugnantia: ne autem disputatio nimis excrescat, non licet omnia jam sub examen revocare, præsertim, cum, quæ huc usque exposita sunt, exercitio, cui omnem hunc laborem destinavi, sufficere videantur. De cetero veneror D. O. M., ut doctrinam cœlestem, quæ in Scriptura S. juxta sensum non illatum, sed genuinum & elatum intellecta, continetur, & in libris symbolicis declaratur, una cum grege suo, adversus omnem heterodoxiam defendat, tueatur.

F I N I S.

REJOICE

Coll. diss. A. 236, u. se, 8